

Олена Симоненко,

канд. політ. наук, наук. співроб.,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА: РОЛЬ БІБЛІОТЕК

Статтю присвячено аналізу політико-комунікативних практик політичного лідерства. Акцентовано увагу на значенні забезпечення за допомогою інформаційно-аналітичних ресурсів, зокрема бібліотек, ефективного інформаційно-комунікаційного підґрунтя політичного лідерства. Науково обґрунтовано необхідність підтримки функціонування у структурі бібліотек інформаційно-аналітичних служб як спеціальних підрозділів для створення інформаційно-аналітичного продукту, здатного сприяти поглибленню демократичних перетворень.

Ключові слова: бібліотека, інформаційно-аналітична діяльність, політичні лідери, СІАЗ.

Інформація є продуктом творчих сил людства, і вмиле її використання сприяє науково-технічному прогресу. Тому можна сказати, що жодне виважене рішення в політиці, економіці, соціальній сфері не може прийматися без належного інформаційного забезпечення. В умовах, коли інформація стає стратегічним ресурсом і системотворним фактором соціально-політичної реальності, спостерігається стійка тенденція до підвищення ролі інформаційного забезпечення для ефективного функціонування політичного лідерства.

У ХХІ ст. володіння інформаційними ресурсами й технологіями об'єктивно стає однією з неодмінних умов розвинутості, могутності та конкурентоспроможності держави. Тому ефективне забезпечення інформацією інституту політичного лідерства є нині фундаментальним чинником політико-економічної та соціокультурної модернізації українського суспільства, розбудови міцного, консолідованого соціуму, дотримання інформаційно-психологічної безпеки громадян та держави.

У цьому контексті слід відзначити вагому роль бібліотек. Колосальний інформаційний і просвітницько-виховний потенціал бібліотек має бути ефективно використаним у процесі формування чіткої та збалансованої стратегії державної інформаційної політики. У свою чергу, головним суб'єктом формування та забезпечення модернізаційних змін виступають, безумовно, політичні лідери, які мають стати їх ініціаторами й організаторами.

З іншого боку, політичне лідерство держави стало багато в чому визначатися її здатністю доводити до широких кіл громадськості об'єктивні й точні відомості про свої позиції з основних проблем, здійснювати ефективні комунікації, поширювати привабливу культуру й колективні цінності, у тому числі формувати за кордоном позитивне сприйняття країни.

Крім того, в умовах динаміки світових і національних політичних процесів критичної актуальності набуває питання прогнозування ситуації, передбачення її розвитку, а також спроможність законодавчо її врегулювати з точки зору перспективної доцільності. Задля досягнення такої мети бібліотеки запроваджують новітні підходи і технології політичного аналізу, що дають змогу нестандартно вивчати ту чи іншу проблему. Відповідно, актуальним є питання використання внутрішнього дослідницького бібліотечного потенціалу.

Таким чином, соціальна, економічна і політична модернізація соціально-політичних відносин, трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасній Україні, призводять до широкого кола проблем, які потребують теоретичного осмислення і практичного розв'язання. Тому постає об'єктивна необхідність системного описання тенденцій впливу інформації, а також інформаційного забезпечення політичних лідерів та важливої ролі в цьому процесі бібліотек. Це, у свою чергу, може служити основою для кардинального підвищення ефективної діяльності сучасних політичних лідерів.

До того ж актуальність дослідження інформаційно-аналітичного супроводу бібліотеками діяльності політичних лідерів як складової нової соціально-комунікаційної реальності зумовлена процесами формування потреб прийняття ефективних рішень на різних рівнях політичної реальності, актуалізацією інформаційних ресурсів і підвищенням вимог до діяльності бібліотек у динамічних умовах інформаційного суспільства.

В Україні вивчення перелічених питань розпочалося у 90-х роках ХІХ ст. Важливі наукові висновки з цієї проблематики зроблені такими вченими, як В. Горовий, Т. Гранчак, В. Горбатенко, І. Давидова, О. Онищенко, В. Пальчук, Г. Почепцов, Н. Стародубова, В. Скворцов, та ін. [1–7].

Зокрема, як зазначає В. Скворцов [7], центральне місце у функціонуванні бібліотеки належить не документу загалом, не книзі, не журналу, не газеті зокрема, а саме інформації. На його думку, у сучасну інформаційну добу одну з провідних ролей у формуванні політичними лідерами ефективної політики можуть виконати бібліотеки, продукуючи, накопичуючи, систематизуючи і доносячи до населення та політичних лідерів, зокрема, інформацію про політичні знання, соціальні й культурні цінності, формуючи таким чином відповідну політичну поведінку та культуру.

До того ж в умовах переходу до суспільства знань наукова бібліотека покликана не лише здійснювати традиційні бібліотечні функції збирання, систематизації, збереження документальної спадщини суспільства та надання до неї доступу, вона має і може взяти на себе виконання функції науково-дослідного, інформаційного, видавничого і культурно-освітнього центру, що, у свою чергу, уможливить належне інформаційно-аналітичне забезпечення інституту політичного лідерства. Синтезована інформація, яка продукується в бібліотеках, стає затребуваним інформаційним джерелом у процесі прийняття управлінських рішень політичними лідерами економічного, політичного, науково-гуманітарного характеру.

Водночас політичні та соціально-економічні перетворення в нашій державі, що відбулися наприкінці ХХ ст., створили принципово нові умови для розвитку бібліотек. Відповідно, способи використання нових технологій на етапі розроблення пропозицій політичних лідерів, які в перспективі можуть стати національними законами, можуть варіюватися. Наприклад, наявність зведеної електронної бази даних міжнародних стандартів щодо конкретних питань може прислужитися відповідальним за проектування законів політичним лідерам у парламенті; до того ж це допоможе подальшому поширенню розробленої документації (друкування, оприлюднення в Інтернеті, електронне розсилання тощо).

Заснована на інформаційно-комунікаційних технологіях система інформаційно-аналітичного супроводу політичного лідерства підвищує швидкість, точність і гнучкість обміну інформацією, а також допомагає збільшити час на безпосереднє вивчення пропозицій. Крім того, електронне збирання дає змогу отримати максимально повну інформацію про історію конкретної проблеми та оцінки суспільства щодо того чи іншого варіанта її розв'язання.

Конвергенція (взаємопроникнення) бібліотечних та інформаційних технологій, як вважають О. Онищенко, В. Горовий, В. Попик, проявляється не тільки в освоєнні бібліотеками нового інформаційного середовища, а також і в усвідомленні фахівцями з інформаційних технологій того факту, що засоби організації знань необхідно шукати саме в бібліотеках. «У нашій країні досить актуальними і масштабними масивами електронної інформації представлена електронна бібліотека Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Особливо цінним є те, що інформаційна база цієї бібліотеки систематично поповнюється матеріалами про найновіші дослідження в різних галузях науки» [4, с. 99].

Ще один позитивний момент – бібліотеки забезпечують рівність доступу всіх до потрібної інформації.

Крім того, політичні лідери та громадяни мають знати, як використовувати результати роботи структурних підрозділів бібліотек, а також те, які дивіденди приносить та які ризики породжує використання певної інформації. Лише за таких умов можливе ефективне застосування експертних і наукових напрацювань для визначення програм і практик, що матимуть позитивні політичні наслідки. Тож розробка політики, заснованої на об'єктивних доказах, значною мірою залежить від ефективності роботи бібліотечних інформаційно-аналітичних служб.

Зазначивши, що політичні лідери мають працювати з великим обсягом комплексних питань під час обговорення та розв'язання конкретних проблем, зауважимо, що принципово важливо для них мати достатньо ресурсів для забезпечення якісним експертним знанням, необхідним для розв'язання актуальних проблем суспільного розвитку. Тому ефективні інформаційно-аналітичні служби, здатні зробити корисний та об'єктивний внесок у процес вироблення політики, є надзвичайно важливими для сучасних політичних лідерів.

Традиційно такі служби були покликані забезпечувати політичних лідерів достатньою інформацією для ефективної роботи шляхом її пошуку (підбір літератури з певної проблеми, відповіді на отримані від політичних лідерів запити тощо) або продукування (підготовка аналітичних документів, надання експертних оцінок тощо). Сьогодні завдання інформаційно-аналітичних служб ускладнилися. Політичним лідерам не цікаво, з яких саме документів інформація може допомогти їм у роботі (старі наукові праці, останні публікації у періодичних журналах, результати соціологічних досліджень чи моніторинг ЗМІ) і яким чином вони її отримають (шляхом піднімання архівних матеріалів або з короткого прес-релізу), головне – це можливість вчасно отримати потрібну інформацію і прийняти поінформоване рішення. За таких умов на бібліотеки як інформаційно-аналітичні центри покладається першочергова місія – забезпечення ефективного інформаційно-аналітичного супроводу політичного лідерства.

Виконуючи традиційні просвітницькі функції, накопичуючи знання і зберігаючи культурне надбання, бібліотеки перетворюються в інформаційні центри, що надають усім користувачам доступ до національних та світових інформаційних мереж і баз даних. Трансформація діяльності бібліотек, еволюція їхньої соціальної ролі уможливили збагачення і розширення функцій цих установ. Зокрема, сучасне інформаційно-бібліотечне виробництво ґрунтується на посиленні аналітичної складової в обробці інформації, компонуванні окремих даних і наданні інформаційних послуг, які базуються на когнітивних підходах. Усе це дає змогу розглядати інформаційно-аналітичне забезпечення як базовий елемент у забезпеченні ефективності функціонування політичного лідерства. Таким чином, спостерігається тенденція до посилення ролі бібліотечної діяльності в забезпеченні інформаційного супроводу процесів прийняття управлінських рішень і зростання інформаційного, творчого потенціалу суспільства.

Варто також наголосити, що продукована бібліотеками інформація має відповідати запитам інституту політичного лідерства. Це потребує підвищення рівня аналітичного опрацювання інформації: дослідження суспільних процесів у режимі інформаційного моделювання на базі аналізу великих обсягів інформації, виявлення закономірностей їх розвитку та складання рекомендацій і прогнозів з використанням інформації наукового, науково-експертного плану.

Крім того, слід зазначити, що формування системи інформаційно-аналітичного забезпечення політичних лідерів потребує: аналізу предметної сфери; вивчення інформаційних запитів і потреб фахівців та розроблення змістового профілю предметної системи, що формується; вивчення інформаційно-документних потоків, що відповідають цим інформаційним запитам, тощо.

Однією з відомих вітчизняних інформаційно-аналітичних служб, які діють у структурі бібліотек, є Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) (далі – Служба) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, створена у 1995 р. як спеціальний підрозділ, орієнтований на зміцнення співробітництва з органами державної влади України. Служба широко використовує матеріали, представлені на сайтах і порталах економічних інституцій, політичних структур, органів державної влади, електронних версій газет, журналів, програм радіо й телебачення. Важливою є інформація громадських інформаційно-аналітичних центрів.

На проблемі інформаційного забезпечення політичних лідерів акцентують увагу і О. Онищенко та В. Горовий [4, с. 82]. Вони стверджують, що інформаційне забезпечення є базою, на якій будується управлінська діяльність державного апарату. Водночас інформаційний базис є основою розвитку, за їхнім визначенням, стратегічним ресурсом держави. Він стає основним показником самоідентифікації суспільства в умовах глобального інформаційного простору.

З наукової точки зору, діяльність політичних лідерів неможлива без використання політико-комунікативних практик і технологій та інформаційно-аналітичних процедур для прийняття важливих рішень. З огляду на це перевагу необхідно віддавати прикладному інформаційному обміну з метою створення нових економічних, соціальних, виробничих, політичних технологій, що сприятимуть ефективній, конструктивній взаємодії головних акторів політичного процесу, формуванню у них орієнтацій на професіоналізм, адекватних реаліям і національним інтересам України.

Практика СІАЗ Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення політичних лідерів сьогодні виразно проявилась у досить широкому спектрі інформаційно-аналітичних продуктів, що зарекомендували свою ефективність

щодо підтримки функціонування інституту політичного лідерства. Використовуючи матеріали з фондів бібліотеки, співробітники СІАЗ продукують нову синтезовану інформацію, що характеризує суспільні явища та процеси. Служба займається підготовкою матеріалів, орієнтованих безпосередньо на задоволення інформаційно-аналітичних запитів і потреб органів державної влади та місцевого самоврядування. Послугами СІАЗ користується також ряд українських і зарубіжних посольств. Важливим напрямом роботи Служби є систематичне вивчення політичної, економічної, соціальної ситуації в регіонах. З цією метою здійснювався щоденний аналіз регіональної періодичної преси і відгуків центральної преси про події в регіонах; оперативно готуються і передаються замовникам інформаційні огляди та аналітика.

У цьому контексті слід зазначити, що сьогодні функції бібліотек, їхніх інформаційно-аналітичних підрозділів відрізняються від тих, які вони виконували ще кілька років тому. З огляду на це актуальним завданням для бібліотек і їхніх інформаційно-аналітичних служб є продукування та пошук найбільш відповідної та структурованої інформації, потрібної для роботи впливовим політикам. Отже, проблемою є не брак інформації, а надання потрібної інформації потрібним особам.

Таким чином, практика створення системи інформаційно-бібліотечного обслуговування політичних лідерів становить довготривалий процес. Проте сучасні бібліотеки спроможні не тільки збирати повну інформацію щодо розвитку соціально-економічних та політичних процесів, залучаючи до цього наявний інформаційний потенціал (фонди, інфраструктуру з обслуговування користувачів, кадровий ресурс тощо), а й відтворювати комунікаційну діяльність, організовуючи новий інформаційний простір для обміну професійними знаннями, узагальнення інформації та її відображення в економічних, політичних тощо процесах. З одного боку, вивчення наявних проблем, співвідносних з реальною практичною діяльністю політичних лідерів, та налагодження ефективної системи прямих і зворотних зв'язків на всіх стадіях циклу задоволення їхніх інформаційних потреб дає змогу своєчасно забезпечувати політичних лідерів ефективною інформацією. З іншого боку, формування багатоаспектних і взаємопов'язаних масивів бібліотечних інформаційно-аналітичних матеріалів і введення їх до системи соціальних інформаційних комунікацій позитивно сприятиме розвитку

інформаційно-комунікативної взаємодії між політичними інститутами в розв'язанні важливих проблем суспільного життя.

Слід наголосити, що інформацію, яка циркулює в суспільстві, не можна залишати без контролю, інформаційний ресурс, як і всі інші, потребує управління. У цьому контексті треба звернути увагу на Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» в редакції від 01.01.2017 р., яким удосконалено правове регулювання суспільних відносин у сфері бібліотечної справи; розширено міжнародне співробітництво в галузі бібліотечної справи як передумови подальшого входження України у світовий інформаційний простір.

Загалом Закон спрямований на розв'язання проблем, що постали у зв'язку зі зміною соціальної ролі та функцій бібліотеки в інформаційному суспільстві, запровадженням нових інформаційних технологій, носіїв інформації та специфікою їх використання, необхідністю створення додаткових умов для забезпечення доступу громадян України до світових інформаційних ресурсів. Тож бібліотеки, на нашу думку, також мали б відіграти позитивну роль у подоланні проблем, пов'язаних з формуванням високої політичної культури населення України. Проблем, зумовлених тривалою відсутністю державності й сформованим у відповідних умовах менталітетом, тривалим перебуванням українських земель у складі країн з різними політичними і культурними системами, пануванням комуністичної ідеології, складними процесами трансформації суспільства – від авторитаризму до демократії.

Підсумовуючи, зазначимо, що демократичне суспільство, до якого прагне наша країна, – це суспільство інформаційне, суспільство знань. Тому роль бібліотек, які забезпечують вільний доступ до інформації, зростатиме і посилюватиметься. Використання в роботі бібліотек новітніх технологій дає їм змогу повною мірою виконувати різноманітні інформаційні запити, у тому числі задовольняти відповідні запити політичних лідерів. Крім того, на замовлення органів влади бібліотеки готують інформаційно-аналітичні довідки з питань розв'язання актуальних проблем, бібліографічні списки, оперативну інформацію про нові публікації.

Отже, активна діяльність бібліотек у процесах політичної комунікації зберігає свою актуальність. Недооцінка ролі бібліотек у системі суспільних відносин як інформаційних, соціально-комунікаційних

інституцій може призвести до негативних явищ та стати на заваді прийняття політичними лідерами обґрунтованих управлінських рішень.

Таким чином, можна констатувати, що бібліотекам та їхнім інформаційно-аналітичним службам належить важлива роль в інформаційно-аналітичному забезпеченні ефективної управлінської політики нашої держави, яка перебуває на етапі реалізації подальших масштабних і якісно нових завдань.

Література

1. *Горовий В.* Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / В. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. Л. А. Дубровіна. – Київ, 2010. – 360 с.

2. *Гранчак Т.* Місце і роль інформаційно-аналітичних структур у системі політичної комунікації / Т. Гранчак // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 26. – С. 29–44.

3. *Давидова І. О.* Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві : монографія / І. О. Давидова. – Харків : ХДАК, 2005. – 295 с.

4. Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик. – Київ, 2011. – 160 с.

5. *Онищенко О. С.* Українські бібліотеки у 90-роках ХХ ст. Основні тенденції розвитку та напрями діяльності / О. С. Онищенко // Бібл. вісн. – 2009. – № 3. – С. 12–23.

6. *Пальчук В.* Бібліотеки в інформаційно-аналітичному забезпеченні органів державної влади : монографія / В. Пальчук ; [наук. ред. В. М. Горовий] ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – 280 с.

7. *Скворцов В. В.* Современная концепция библиотеки [Электронный ресурс] / В. В. Скворцов. – Режим доступа: http://libconfs.narod.ru/2002/4/s/s4_p16.htm. – Загл. с экрана.

References

1. Horovyi, V. (2010). Sotsialni informatsiini komunikatsii, yikh napovnennia i resurs [Social information communications, their content and resource]. L. A. Dubrovina (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].

2. Hranchak, T. (2010). Mistse i rol informatsiino-analitychnykh struktur

u systemi politychnoi komunikatsii [Place and role of information and analytical structures in the system of political communication]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, issue 26, pp. 29–44 [in Ukrainian].

3. Davydova, I. O. (2005). Bibliotechnne vyrobnytstvo v informatsionomu suspilstvi [Library production in the information society]. Kharkiv [in Ukrainian].

4. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I. et al. (2011). Natsionalnyi informatsiinyi suverenitet u konteksti rozvytku novitnikh informatsiinykh tekhnolohii [National informative sovereignty is in the context of development of the newest information technologies]. Kyiv [in Ukrainian].

5. Onyshchenko, O. S. (2009). Ukrainski biblioteky u 90-rokakh XX stolittia. Osnovni tendentsii rozvytku ta napriamy diialnosti [Ukrainian libraries in the 90-ies of the twentieth century. Main trends and directions of activity]. *Biblioteknyi visnyk – Library Journal*, issue 3, pp. 12–23 [in Ukrainian].

6. Palchuk, V. E. (2014). Biblioteky v informatsiino-analitychnomu zabezpechenni orhaniv derzhavnoi vlady [Libraries in information and analytical support of public authorities]. Kyiv [in Ukrainian].

7. Skvortsov, V. V. Sovremennaia kontseptsii biblioteki [The modern concept of the library]. *libconfs.narod.ru*. Retrieved from http://libconfs.narod.ru/2002/4/s/s4_p16.htm [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 03.05.2017.

Olena Symonenko,

Cand. Sci. (Political), Research Associate,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Information and Analytical Support in Ensuring the Effectiveness of the Functioning of Political Leadership: the Role of Libraries

The article is devoted to the analysis of political and communicative practices of political leadership on the basis of present information and analytical resources, in particular, libraries. The scientific substantiation of the need for information and analytical services as a special library units, for creation of information and analytical product called to facilitate the deepening of democratic transformations has been carried out.

Keywords: library, informational and analytical activities, political leaders, SIAZ.

Елена Симоненко,

канд. полит. наук, науч. сотр.,

Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского

**Інформаційно-аналітичне супроводження в забезпеченні
ефективності функціонування політичного лідерства:
роль бібліотек**

Статья посвящена анализу политико-коммуникативных практик политического лидерства, значению обеспечения на основе существующих информационно-аналитических ресурсов, в частности библиотек, эффективной информационно-коммуникационной основы политического лидерства. Научно обоснована необходимость поддержки функционирования в структуре библиотек информационно-аналитических служб как специальных подразделений для создания информационно-аналитического продукта, способного содействовать углублению демократических преобразований.

Ключевые слова: информационно-аналитическая деятельность, библиотека, политические лидеры, «СІАЗ».